

OLBIOSYRPHUS LAETUS, EEN NIEUWE ZWEEFVLIEG VOOR DE NEDERLANDSE FAUNA (DIPTERA: SYRPHIDAE)

John Smit & Bob van Aartsen

Sinds de start van het landelijk zweefvliegenproject zijn er al diverse nieuwe soorten voor de Nederlandse fauna bijgekomen. In dit artikel wordt *Olbiosyrphus laetus* voor de eerste maal voor ons land gemeld. Een vrouwtje van deze fraaie soort werd aangetroffen in een malaiseval in het gebied de Krang in Midden-Limburg. Het is nog onduidelijk of het een zwerver betreft of dat er zich een populatie in dit gebied bevindt.

INLEIDING

Het genus *Olbiosyrphus* Mik, 1897 is in Europa vertegenwoordigd door twee zeldzame soorten: *O. laetus* (Fabricius, 1794) en *O. flavomarginatus* Strobl, 1902 (Sack 1932, Peck 1988). Het zijn fraaie soorten die met hun sterk contrasterende geelzwarte tekening op borststuk en achterlijf lijken op het genus *Xanthogramma* Schiner, 1860. Door een aantal auteurs worden deze soorten, net als vroeger, dan ook in dit genus geplaatst (Peck 1988, Marcos-Garcia 1998, Speight 1999). Op 6 juni 1999 werd in het gebied De Krang bij Swartbroek (Limburg) een vrouwtje *Olbiosyrphus laetus* verzameld (Amersfoortcoördinaten 181.2 359.1) (fig. 1). In dit artikel wordt deze eerste vondst voor ons land beschreven.

VOORKOMEN EN VERSPREIDING

Olbiosyrphus laetus komt verspreid voor over een groot deel van Midden- en Zuid-Europa en is bovendien bekend uit het Centraal-Europese deel van Rusland, maar is overal zeldzaam (Peck 1988, Röder 1990, Dirickx 1994). Binnen Europa is de soort bekend uit België, Bulgarije, Duitsland, Frankrijk, Hongarije, Italië, voormalig Joegoslavië, Oostenrijk, Polen, Roemenië, Spanje en Tsjechië (Peck 1988, Marcos-Garcia 1998, Speight 1999). Een onderzoek van de literatuur en enkele Nederlandse collecties leverde zeven recente waar-

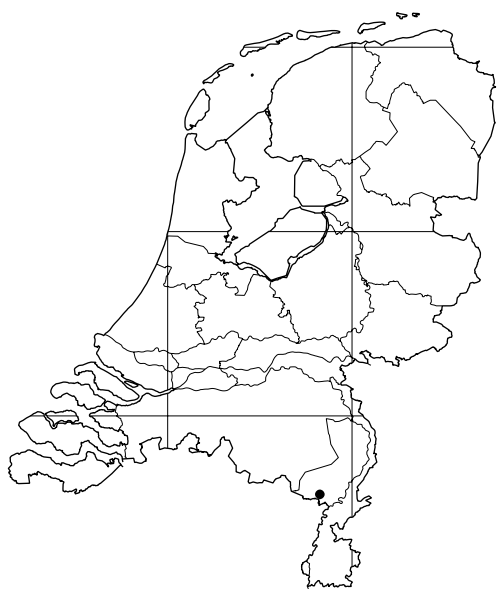
nemingen op uit de nabije omgeving van Nederland: drie uit België, twee uit Duitsland en twee uit Noord-Frankrijk (tabel 1).

BIOTOOP

De malaiseval waarmee het dier is verzameld stond op de scheiding van een verruigde akker en een gemengd bos. Dit bos bestaat voor het grootste deel uit loofhout, met eik (*Quercus spec.*) als meest dominante soort (pers. meded. C.J. Zwakhals). Speight (1999) noemt als voorname biotoop naaldbos met beekjes en stroompjes in de directe omgeving. Fetzner (1937) heeft meermalen vrouwtjes van deze soort waargenomen op beukenstompen (*Fagus spec.*), op de met mos overdekte, aan de oppervlakte liggende, wortels. Zijn poging om de soort te kweken mislukte, ondanks een ruim aanbod aan bladluizen. Het is mogelijk dat de larven van *O. laetus* leven van wortelluizen, evenals de larven van beide inheemse soorten *Xanthogramma* (Rotheray 1993, Speight 1999).

HERKENNING

Tijdens de vlucht lijkt het vrouwtje enigszins op een *Xanthogramma* Schiner, 1860 (Speight 1999). Ze is echter gemakkelijk te onderscheiden door de ononderbroken gele banden op het achterlijf. Het mannetje lijkt tijdens de vlucht enigszins op

Figuur 1
Vindplaats van *Olbiosyrphus laetus*.
Figure 1
Locality in which *Olbiosyrphus laetus* was found.

Dasyrphus tricinctus (Fallén, 1817) (pers.obs. J.T. Smit). *Olbiosyrphus* is van de *Xanthogramma*-soorten te onderscheiden door de behaarde ogen. *Olbiosyrphus laetus* is te onderscheiden van *O. flavomarginatus* door de gele vlekken op de zijkant van het borststuk. Determinatie tot op soort is mogelijk met onder andere Sack (1932), Séguy (1961), Van der Goot (1981), Bradescu (1991) en Verlinden (1991).

Onderstaande tabel voor de soorten van de genera *Olbiosyrphus* en *Xanthogramma* bekend uit Nederland is voor een deel gebaseerd op deze literatuur, aangevuld met eigen kenmerken.

- 1a Ogen behaard, pterostigma licht geelbruin van kleur, de vleugel verder ongevekt. Achterlijf tergiet 11 met vlekken en tergiet 111–v met banden die bij het mannetje onderbroken kunnen zijn *Olbiosyrphus laetus*
- 1b Ogen kaal, pterostigma donkerbruin (zwart) van kleur, vleugelvoorrand vaak verdonkerd. 2
- 2a Achterlijf, vlekken op tergiet 11 duidelijk

breder dan de vlekken op de volgende tergieten, de zijnaad van tergiet 11 voor meer dan de helft geel. Dij 3 en vaak ook scheen 3 met een donker (zwart) ringetje. Pterostigma geaccentueerd door een extra donkere vlek in de vleugel *Xanthogramma pedissequum*

(Harris, 1976)

- 2b Achterlijf, vlekken op tergiet 11 niet of nauwelijks breder dan de volgende, de zijnaad van tergiet 11 nooit voor de helft geel. Poten geheel oranje-geel van kleur, zonder donker ringetje. Pterostigma zonder extra donkere vlek *Xanthogramma citrofasciatum*

(De Geer, 1976)

VERDER ONDERZOEK

Het is onduidelijk of de waarneming bij Swartbroek betrekking heeft op een zwervend exemplaar of dat er sprake is van een populatie. Een onderzoek naar de zweefvliegenfauna van de Krang en omliggende gebieden zou daarom wenselijk zijn.

DANKWOORD

Hierbij worden Ben Brugge, Wouter van Steenis en Willem Renema bedankt voor het beschikbaar stellen van hun gegevens.

LITERATUUR

- Barkemeyer, W. 1994. Untersuchung zum Vorkommen der Schwebfliegen in Niedersachsen und Bremen (Diptera: Syrphidae). – Naturschutz und Landschaftspflege in Niedersachsen 31: 1-516.
- Bradescu, V. 1991. Les syrphides de Roumanie (Diptera, Syrphidae). Clés de détermination et répartition. – Travaux du Museum d'Histoire Naturelle 'Grigore Antipa' 31: 7-83.
- Dirickx, H.G. 1994. Atlas des Diptères syrphides de la région méditerranéenne. – Studiedocumenten van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen 75: 1-317.
- Fetzer, C. 1937. Eine seltene Schwebfliege (*Syrphus*). – Jahrbucher des nassauischen Vereins für

land	plaats	datum	sexe	waarnemer	collectie/literatuur
België	Harzé, onder Sprimont	1977	1 vrouwtje	J.W. Schoorl	ZMA
België	Lorcé	1978	1 vrouwtje		Röder 1990
België	Trou Malbrouck, Lac de La Gileppe	1987	1 vrouwtje	B. Brugge	ZMA
Duitsland	Kleiner Berg, S Osnabruck		1 vrouwtje		Barkemeyer 1994
Duitsland	Hauset S Aachen	1991	1 vrouwtje	W. Renema	W. Renema
Frankrijk	Fumay	1994	1 vrouwtje	L. Lankreijer & W. van Steenis	W. van Steenis
Frankrijk	Pont à Mousson, Lorraine	1999	2 mannetjes	J.T. Smit	J.T. Smit

Tabel 1

Recente waarnemingen van *Olbiosyrphus laetus* uit de omgeving van Nederland, periode 1975-2000.

Bronnen: literatuur en enkele Nederlandse collecties. ZMA = Zoologisch Museum Amsterdam.

Table 1

Recent records of *Olbiosyrphus laetus* from the surrounding countries of The Netherlands, period 1975-2000.

Investigated sources: literature and some Dutch collections. ZMA = Zoological Museum Amsterdam.

Naturkunde 85: 41-43.

Goot, V.S. van der 1981. De zweefvliegen van Noordwest-Europa en Europees Rusland, in het bijzonder van de Benelux. – Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Hoogwoud.

Marcos-Garcia, M.A. 1998. Contribución al estudio del genero *Xanthogramma*: *Xanthogramma laetum* (Fabricius, 1794) = (*Xanthogramma catalanicum* Andreu, 1926), syn.nov. (Diptera, Syrphidae). – Nouvelle Revue Entomologique 15: 179-282.

Peck, L.V. 1988. Family Syrphidae. – Catalogue of Palaearctic Diptera 8: 11-230.

Röder, G. 1990. Biologie der Schwebfliegen Deutschlands (Diptera: Syrphidae). – Erna Bauer Verlag, Keltern-Weiler.

Rotheray, G. 1993. Colour guide to hoverfly larvae (Diptera, Syrphidae). – Dipterists Digest 9: 1-156.

Sack, P. 1932. Syrphidae. – Die Fliegen der Palaearktischen Region 4(4): 1-451.

Séguy, E. 1961. Diptères syrphides de l'Europe occidentale. – Mémoires du Muséum National d'Histoire Naturelle, série A, Zoologie 23: 1-248.

Speight, M.C.D. 1999. Species accounts of European Syrphidae (Diptera): species of the Atlantic and Continental Regions. – In: Speight, M.C.D., E. Castella, P. Obridlik & S. Ball (red.), Syrph the Net, the database of European Syrphidae, vol. 12, Syrph the Net publications, Dublin. [database]

Verlinden, L. 1991. Fauna van België, Zweefvliegen (Syrphidae). – Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel. [Fauna van België]

SUMMARY

Olbiosyrphus laetus, a hoverfly new for the Dutch fauna (Diptera: Syrphidae)

The first record of *Olbiosyrphus laetus* (Fabricius, 1794) for the Netherlands is presented. The specimen was collected with a malaisetrapp in the nature reserve 'De Krang' near Swartbroek (province of Limburg). Some information is provided on the habitat and biology. A key to the species of *Xanthogramma* and *Olbiosyrphus* occurring in the Netherlands is presented.

J.T. Smit

EIS-Nederland

Postbus 9517

2300 RA Leiden

e-mail: smitj@naturalis.nnm.nl

B. van Aartsen

Travertin 34

8084 EH 't Harde